

Biblioteksplan för Lunds kommun

Antagen av kommunfullmäktige
den 23 november 2017

Förord

Denna biblioteksplan beskriver inriktningen för biblioteken i Lunds kommun från och med 2018. Planen talar om vad folk- och skolbiblioteken ska sträva efter, vilka områden som särskilt behöver utvecklas och vilka grupper som ska prioriteras.

Som biblioteksstad har Lund goda förutsättningar, med höga besöks- och utlåningssiffror och en stark bildningstradition. Lundabornas engagemang för sina bibliotek är stort och levande. Samtidigt påverkas biblioteken av snabba förändringar i omvärlden, den ökade digitaliseringen och människors förändrade vanor. Bibliotekens roll som fria mötesplatser för alla blir allt viktigare. Det ställer krav på att biblioteken vågar ta sig an förändringar och arbeta på nya sätt. Tillgänglighet, likvärdighet och delaktighet är viktiga ledstjärnor i detta arbete.

Lund har, och ska ha, en hög ambitionsnivå när det gäller biblioteksverksamhet. Vi hoppas att denna biblioteksplan ska vara ett användbart redskap för alla som arbetar med att fortsätta utveckla biblioteken och deras roll i vårt demokratiska samhälle.

Lund maj 2017

Styrgruppen för Lunds kommuns biblioteksplan

Karin Bergendorff, bibliotekschef, kultur- och fritidsförvaltningen
Ann-Britt Wall Berséus, skoldirektör, barn- och skolförvaltning Lund Öster
Mats Jönsson, skoldirektör, barn- och skolförvaltning Lunds stad
Stefan Norrestam, utbildningsdirektör, utbildningsförvaltningen
Urban Olsson, förvaltningsdirektör, kultur- och fritidsförvaltningen

”Att fråga om vi behöver bibliotek nu när det finns så mycket information är ungefär lika insiktsfullt som att fråga om man behöver vägkartor nu när det finns så väldigt många vägar.”

— Jon Bing (1944-2014), norsk författare och professor i rättsinformatik

Sammanfattning: Biblioteksplanen i korthet

BAKGRUND

Hur planen har tagits fram

Process och aktörer

Vad som styr oss

Lagar, konventioner
etc.

Sammanhanget vi befinner oss i

Biblioteksstrukturen
i Lund

UTGÅNGSPUNKTER

Vad/varför?

2 §: Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.

För vem?

Barn och unga

ALLA

Priogrupper

Vad som påverkar oss

Omvärldsfaktorer

Närvärldsfaktorer

STRATEGISK INRIKTNING

Inriktningsmål – vad vi ska sträva efter

Tillgänglighet

Likvärdighet

Delaktighet

Utvecklingsområden – vad vi ska satsa på

Det fysiska
biblioteket

Det digitala
biblioteket

Det rörliga biblioteket

Skolbibliotek i
världsklass

Vässad
kompetens

Smartare samverkan

GENOMFÖRANDE

Vad som krävs för att realisera planen

Handlingsplaner

Uppföljning

Aktualitetsprövning

Innehåll

1. Inledning.....	4
Om biblioteksplanen	4
Hur planen har tagits fram	4
2. Lagar, riktlinjer och styrdokument	5
Internationell nivå	5
Nationell nivå.....	5
Regional nivå	6
Lokal nivå.....	7
3. Biblioteksstrukturen i Lund	8
Bibliotek inom den kommunala organisationen	8
Andra offentliga bibliotek.....	9
4. Utgångspunkter	10
Grundläggande uppdrag.....	10
Omvärldsfaktorer	12
Närvärldsfaktorer	12
5. Strategisk inriktning.....	13
Inriktningsmål – vad vi ska sträva efter.....	13
Utvecklingsområden – vad vi ska satsa på	13
6. Genomförande	21
Handlingsplaner.....	21
Uppföljning	21
Aktualitetsprövning och revidering.....	22
Referenser	23
Bilaga 1. Översikt över kommunala skolbibliotek i Lunds kommun.....	24
Bilaga 2. Gemensamma kriterier för skolbibliotek i Lunds kommun	25

1. Inledning

Om biblioteksplanen

Kommunfullmäktige beslutade att ge kultur- och fritidsnämnden i uppdrag att ta fram en ny biblioteksplan för Lunds kommun i augusti 2015. Alla kommuner ska enligt bibliotekslagen (2013:801) anta en biblioteksplan för sin biblioteksverksamhet. Den tidigare biblioteksplanen, som antogs av kommunfullmäktige 2008, hade inget uttalat slutår men tog tydligt sikte på 2014, vilket gör att den inte längre utgör ett aktuellt styrdokument.

Biblioteksplanen är ett långsiktigt strategiskt dokument som beskriver hur Lunds kommun arbetar med biblioteksfrågor samt vilken inriktning verksamheten och dess utveckling ska ha från och med 2018. Planen omfattar samtliga bibliotek som Lunds kommun är huvudman för, det vill säga både folk- och skolbibliotek. Tillsammans med nationella, regionala och lokala styrdokument ska biblioteksplanen vara ett redskap för medarbetare och beslutsfattare i utvecklingen av den kommunala biblioteksverksamheten. Biblioteksplanen syftar också till att synliggöra utbudet och servicen för allmänheten och gynna deras möjligheter till insyn och påverkan. För genomförande, uppföljning och revidering av biblioteksplanen, se stycke 6.

Hur planen har tagits fram

Framtagandet av biblioteksplanen har skett under perioden augusti 2016 till januari 2017. Arbetet har letts av en styrgrupp bestående av förvaltningsdirektörerna för kultur- och fritidsförvaltningen, barn- och skolförvaltning Lunds stad, barn- och skolförvaltning Lund Öster, utbildningsförvaltningen samt folkbibliotekschefen. För att driva och samordna arbetet har det funnits en arbetsgrupp bestående av en utvecklingsstrateg på kultur- och fritidsförvaltningen, enhetschefen för bibliotek och medborgarservice samt en utvecklare/projektsamordnare från folkbiblioteket.

Till arbetsgruppen har knutits referenspersoner från folkbiblioteken samt kontaktpersoner från barn- och skolförvaltning Lund Öster respektive utbildningsförvaltningen. Dessa har arbetat fördjupat inom fyra fokusområden som alla har sin utgångspunkt i bibliotekslagen. För vart och ett av fokusområdena har en kartläggning av nuläget gjorts, följt av en analys av framtida behov. Fokusområdena har varit barn och unga (inklusive elevperspektivet), prioriterade grupper, det digitala biblioteket och samverkan.

Flera befintliga referens- och nätverksgrupper med skolledare, förskolechefer respektive skolbibliotekarier har varit delaktiga i framtagandet. Samtliga medarbetare inom folkbiblioteken har fått tillfälle att arbeta fördjupat med biblioteksplanen och processen har också innefattat dialogmöten med tjänstemän från skolförvaltningarna, kommunkontoret, vård- och omsorgs- och socialförvaltningen, företrädare för andra offentliga bibliotek samt externa samarbetspartners. Synpunkter från unga kring framtidens bibliotek har inhämtats i samverkan med Lunds ungdomsting.

2. Lagar, riktlinjer och styrdokument

Internationell nivå

FN-konventioner

Artikel 19 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är grunden för all biblioteksverksamhet som vilar på en demokratisk grund. Den säger att var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Det innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt att söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.

I FN:s barnkonvention manifesteras alla barns lika rättigheter och värde, rätt att uttrycka sig, bli lyssnade till och utvecklas. Barnets bästa ska vara i centrum när beslut om barn fattas. Särskilt viktigt att uppmärksamma i bibliotekssammanhang är varje barns rätt till yttrandefrihet, tankefrihet, religionsfrihet och föreningsfrihet samt rätt att uttrycka sin mening och få sin åsikt beaktad.

Unescos manifest

Unescos folkbiblioteksmanifest slår fast att gratis och obegränsad tillgång till kunskap, kultur och information är en förutsättning för en demokratisk utveckling i ett samhälle. Folkbiblioteket ska vara en lokal port till kunskap, ge förutsättningar för det livslånga lärandet, skapa en grund för att medborgare ska kunna fatta välinformerade och självständiga beslut, samt möjliggöra kulturell utveckling för individer och sociala grupper.

Unescos skolbiblioteksmanifest säger att skolbiblioteken, förutom att stödja och främja skolans utbildningsmål, ska främja elevernas läslust och lust att lära samt lära dem att bli biblioteksanvändare. De ska erbjuda eleverna möjligheter att skapa och använda information som en väg till kunskap, förståelse, fantasi och glädje. Eleverna ska också erbjudas träning i att värdera och använda information, oavsett form, samt få insikt i och förståelse för olika kommunikationsformer.

Enligt Unescos manifest om mångkulturella bibliotek bör bibliotek av alla slag avspegla, stödja och främja kulturell och språklig mångfald på såväl internationell som nationell och lokal nivå, och på det viset verka för tvärkulturell dialog och aktivt samhällsdeltagande.

Nationell nivå

Bibliotekslagen

Bibliotekslagen (2013:801) gäller för all offentligt finansierad biblioteksverksamhet, alltså både folk- och skolbibliotek. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt bibliotekslagen verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. De ska också främja läsning, tillgång till litteratur, utbildning, forskning och kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Varje kommun ska ha folkbibliotek och det ska vara avgiftsfritt att låna litteratur. Vissa grupper är särskilt prioriterade, vilket beskrivs närmare i stycke 4.

Skollagen och läroplaner

Enligt skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. I förarbetena till lagen förklaras att man med skolbibliotek vanligtvis brukar avse "en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande." Skolinspektionen har preciserat hur denna bestämmelse ska tolkas. Myndigheten anger att följande krav ska vara uppfyllda för att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek:

- Eleverna har tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen.
- Biblioteket omfattar böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
- Biblioteket är anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Ytterst är det rektor som äger beslutanderätten i frågor som rör skolbiblioteken och som avgör hur elevernas tillgång till skolbibliotek ska lösas. Verksamheten måste dock organiseras så att eleverna har tillgång till skolbibliotek på det sätt som avses i skollagen.

Läroplanen för grundskolan lägger bland annat vikt vid informationssökning och läs- och skrivutveckling. Läroplanen för gymnasieskolan betonar ett vetenskapligt synsätt och en källkritisk hållning, vilket stöds av skolbiblioteket som pedagogisk resurs. I båda läroplanerna betonas rektors ansvar för att eleverna får tillgång till skolbibliotek. Med de reviderade läroplanerna som träder i kraft den 1 juli 2018 kommer ett nytt krav på rektor att ansvara för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.

Övrig lagstiftning med relevans för biblioteksverksamhet

Det finns också annan lagstiftning som har relevans för biblioteken eller för delar av verksamheten. Upphovsrättslagen (2005:359) reglerar framställning och spridning av anpassade medier, till exempel talböcker, för personer med läshinder. Diskrimineringslagen (2008:567) förbjuder diskriminering som har samband med kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) syftar till att skydda och främja de nationella minoritetsspråken samt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Personuppgiftslagen (1998:204) samt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) reglerar hur biblioteken ska hantera personuppgifter och uppgifter om vad som söks eller lånas. Den förstnämnda lagen upphör att gälla i maj 2018 och ersätts av dataskyddsförordningen (GDPR).

Regional nivå

En ny regional biblioteksplan kommer att presenteras av Region Skåne våren 2017. Biblioteksplanen bygger vidare på den regionala kulturplanen, vilket är ett samverkansdokument som har formats i

samtal med regionens kommuner, dess kulturliv och den idéburna sektorn. Kulturplanen gäller 2016-2019 och uttrycker bland annat att regionen vill

- stimulera fortsatt utveckling av bibliotek till öppna, tillgängliga och dynamiska platser och aktörer i lokalsamhället
- främja en likvärdig tillgång till litteratur, information och kultur för alla invånare
- tydliggöra biblioteken som viktiga aktörer i demokrati- och samhällsutvecklingen.

Lokal nivå

Vision och förhållningssätt för Lunds kommun

Lunds kommuns vision, som antogs av kommunfullmäktige i april 2017, beskriver ett önskvärt framtida tillstånd, både för platsen och för organisationen Lunds kommun. Visionen sammanfattas i rubriken *"Lund skapar framtiden – med kunskap, innovation och öppenhet"*. De förhållningssätt som ska präglade arbetet enligt visionen är *lyssna, lära* och *leda*:

- *Lyssna*: Vi lyssnar och tar till oss kunskap som finns i Lund och i världen utanför. Öppenheten gör att vi får nya perspektiv, odlar innovationer, idéer och en stark demokrati.
- *Lära*: Vi lär genom att lyssna, men också genom att vara nyfikna och skapa. Vårt lärande driver utvecklingen och i en värld som är i ständig förändring bjuder vi in, testar nya tankar och lösningar och följer goda exempel.
- *Leda*: Vi leder och vi visar mod och handlingskraft; vi genomför förändringar och tar initiativ. Vi verkar tillsammans med andra och drar nytta av varandras kompetenser, erfarenheter och våra olika uppdrag och roller. Tillsammans åstadkommer vi mer.

Strategi för barnets bästa

Barns rättigheter är särskilt prioriterade i Lunds kommun genom att kommunfullmäktige har antagit *Barnets bästa – en strategi för att stärka barnets rättigheter*. Den innebär att barns rättigheter ska beaktas vid alla kommunala beslut. I besluten ska det tydligt framgå om beslutet rör barn, hur barn påverkas och hur barns bästa beaktats. En barnrättskommitté har uppdraget att följa och utveckla arbetet för att genomföra strategin.

Verksamhetsuppdrag för SBC

Ett verksamhetsuppdrag för skolbibliotekscentralen (SBC) antogs av kultur- och fritidsnämnden 2015. I verksamhetsuppdraget anges vad SBC ska uppnå men inte hur det ska genomföras. När denna biblioteksplan, som omfattar hela den kommunala biblioteksverksamheten, träder i kraft finns inte längre behov av ett separat verksamhetsuppdrag för SBC och dokumentet upphör därmed att gälla.

3. Biblioteksstrukturen i Lund

Biblioteksplanen gäller för de kommunala folk- och skolbiblioteken. I Lund finns även andra offentligt finansierade bibliotek. Med dessa ska de kommunala biblioteken, enligt bibliotekslagen, samverka. I följande stycke ges en samlad bild av biblioteksstrukturen i Lund.

Bibliotek inom den kommunala organisationen

Folkbibliotek

Folkbibliotek är den gemensamma benämningen på de allmänna kommunala biblioteken. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Folkbiblioteken har kultur- och fritidsnämnden som huvudman och består av stadsbiblioteket samt nio stadsdelsbibliotek placerade i

- Dalby
- Genarp
- Klostergården
- Linero
- Norra Fäladen
- Stångby
- Södra Sandby
- Veberöd
- Väster

Kultur- och fritidsnämnden planerar för två nya bibliotek inom de närmaste tre åren, ett i nordvästra Lund och ett på Brunnsberg.

Till folkbiblioteken hör också en biblioteksbuss, vilken fungerar som ett rullande folkbibliotek som kör både i Lunds stad och i de östra kommundelarna. Biblioteksbussen kompletterar de fysiska, fasta biblioteken och målgruppen är alla invånare i kommunen. Ett av syftena är att öka tillgängligheten för grupper som av olika skäl har svårt att ta sig till ett fysiskt bibliotek. Turer till kommunens förskolor utgör en stor del av bussens verksamhet, eftersom folkbiblioteken ska rikta särskilt fokus mot barn och unga.

Skolbibliotek

Barn- och skolnämnd Lunds stad respektive barn- och skolnämnd Lund Öster är huvudmän för skolbiblioteken inom grundskolan till och med 2017. Från och med januari 2018 införs, enligt beslut i kommunfullmäktige, en samlad barn- och skolnämnd med gemensam förvaltning. Målgruppen för skolbiblioteken inom grundskolan är elever i förskoleklass till och med årskurs nio.

Ett skolbibliotek är en pedagogisk resurs som stöttar lärare och elever för att eleven ska nå sin måluppfyllelse med skolarbetet. Uppdraget som skolbibliotekarie innebär att arbeta i ett tydligt pedagogiskt sammanhang. Skolbibliotekariens uppdrag utgår från läroplanen och skolans övriga styrdokument. Det ingår i arbetsuppgifterna att ha undervisning kring sökmeter, källkritik,

upphovsrätt med mera. Även läsutveckling och lässtimulans är viktiga delar, liksom utveckling av elevernas digitala kompetens. Medie- och informationskunnighet (MIK) är ett centralt begrepp inom verksamheten. För den dagliga driften och för skolbibliotekens integrering i det pedagogiska arbetet ansvarar varje skolas rektor. Skolbiblioteken utformas och utvecklas av skolbibliotekarier, skolledare, lärare och elever utifrån varje skolas behov och arbetsätt.

Skolbiblioteksverksamhet bedrivs vid samtliga 40 kommunala grundskolor. Målgruppen är elever i förskoleklass till och med årskurs nio. I ett par fall delar två skolor på ett skolbibliotek (detta gäller för Lerbäckskolan/Oskarskolan samt för Vårfruskolan/Apelskolan). En del skolor delar på skolbibliotekarietjänster. Tre skolbibliotek (Klostergården, Norra Fäladen och Veberöd) är integrerade med folkbibliotekens stadsdelsbibliotek. Integreringen innebär samverkan och ansvarsfördelning reglerad i avtal kring lokaler, personal och medier.

Skolbibliotek finns också på samtliga fyra kommunala gymnasieskolor. Dessa har utbildningsnämnden som huvudman. Målgrupp för skolbiblioteken inom gymnasieskolan är elever i årskurs ett till och med tre (inom gymnasiesärskolan även årskurs fyra).

För en förteckning över den kommunala grund- och gymnasieskolans skolbibliotek, se bilaga 1.

Skolbibliotekscentralen, SBC

Kultur- och fritidsnämnden är huvudman för skolbibliotekscentralen (SBC) som är en central resurs och ett sammanhållande nav för skolbiblioteken inom grundskolorna i Lund. Genom samverkan med skolförvaltningarna och huvudmän för de fristående grundskolorna ska SBC stödja och stärka skolbiblioteken i Lund så att dessa verksamheter kan utvecklas och förstärkas i enlighet med elevernas behov och måluppfyllelse, det vill säga bidra till att barn och ungdomar i Lund ges möjligheter att utveckla en god läsförståelse och därmed också ges bättre möjligheter till kunskap och bildning. Detta sker bland annat genom att SBC

- ger konsultativt stöd i skolbiblioteksfrågor
- bedriver omvärldsbevakning
- samordnar och driver nätverk för erfarenhetsutbyte och kvalitetsutveckling för skolbibliotekarier respektive skolledare
- ansvarar för administration, stöd och service till grund- och gymnasieskolor av gemensamma bibliotekssystem i samverkan med folkbibliotekens systemorganisation.

Biblioteket på Komvux

Under utbildningsförvaltningen ligger biblioteket på Komvux, som är Lunds lärcentrum för vuxna. Komvux driver förutom vuxenutbildningen även svenska för invandrare (SFI) och Lärvox. För att få studera på SFI ska eleven vara minst 16 år och på Komvux och Lärvox 20 år. Någon övre åldersgräns finns inte.

Andra offentliga bibliotek

Lunds universitets bibliotek

Biblioteken vid Lunds universitet har staten som huvudman och ger service till studenter, forskare, lärare och allmänhet. Alla personer över 18 år som bor i Sverige kan låna och ta del av samlingarna. Universitetsbiblioteket bildar tillsammans med fakultets-, institutions- och centrumbiblioteken nätverket Lunds universitets bibliotek, LUB, med bibliotek i Lund, Malmö och Helsingborg. Nätverket har en egen styrelse tillsatt av Lunds universitet, men varje fakultet och centrumbildning har huvudansvaret för det egna biblioteket.

Sjukhusbibliotek

Region Skåne är huvudman för de sjukhusbibliotek som finns i Lund:

- Sjukhusbiblioteket SUS med Patientforum vid Skånes universitetssjukhus är ett informationscentrum för patienter, anhöriga och personal inom sjukvården i Lund.
- Psykiatribiblioteket Lund är en filial till sjukhusbiblioteket som är specialiserat på psykiatri, psykologi och sociologi. Biblioteket ger service till patienter, anhöriga och personal inom psykiatrin.
- Barnbiblioteket på Barn- och ungdomssjukhuset, BUS, riktar sig till patienter, anhöriga och personal på sjukhuset.

Sjukhusbiblioteket SUS ingår i Skånes universitetssjukhus, där driftledningsnämnden är sjukvårdsnämnden SUS, som i sin tur är underställd hälso- och sjukvårdsnämnden.

Kultur Skåne

Kultur Skåne, Region Skånes kulturförvaltning, ansvarar för det regionala biblioteksuppdraget i Skåne som handlar om att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller folkbiblioteken i länet samt att erbjuda olika former av stöd och utvecklingsmedel.

4. Utgångspunkter

Grundläggande uppdrag

Bibliotekslagen beskriver ändamålet med bibliotek inom det allmänna biblioteksväsendet i Sverige i sin portalparagraf:

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Genom att använda begreppet "biblioteksverksamhet" har regeringen understrukit att biblioteksverksamhet kan tillhandahållas på olika sätt i olika situationer. Det kan dels vara i form av traditionella bibliotek, dels i form av bokbussar eller olika typer av uppsökande verksamhet. Formuleringen "alla" innebär att det inte finns någon avgränsning till personer som har svenskt

medborgarskap eller som är folkbokförda i kommunen. Allas tillgång till information och kunskap är en väsentlig förutsättning för delaktighet i samhällslivet och det demokratiska samhällets utveckling.

Tillgången till information och kunskap är särskilt viktig när det gäller grupper som möter olika former av hinder för att kunna ta del av det informationsutbud som tillhandahålls på mediemarknaden. Därför finns det i bibliotekslagen bestämmelser som innebär att vissa grupper särskilt ska prioriteras i bibliotekens verksamhet:

4 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.

5 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

- 1. de nationella minoritetsspråken,*
- 2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och*
- 3. lättläst svenska.*

Både mellan och inom var och en av de prioriterade grupperna finns stora variationer när det gäller förutsättningar och behov. Att ägna dem särskild uppmärksamhet innebär till exempel att erbjuda anpassade medier (såsom medier på andra språk, talböcker, ljudböcker och storstilsböcker), tekniska hjälpmedel, särskilda tjänster och programverksamhet. I förhållande till de nationella minoriteterna har biblioteken en nyckelroll när det gäller att erbjuda information och litteratur på minoritetsspråken men också i att synliggöra minoritetsspråken i förhållande till majoritetsbefolkningen, oavsett hur många minoritetsrepresentanter som bor i kommunen¹.

En annan grupp som folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt är barn och unga:

8 § Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

Att lagtexten anger just litteratur som exempel på vad som ska erbjudas barn och ungdomar har regeringen motiverat med att litteraturen har en central ställning för språkutveckling och läsförståelse. Litteratur ska här förstås i vid mening och innefattar därför både skön- och facklitteratur i olika tekniska format. Utbudet ska anpassas till olika åldersgrupper och till de skilda förutsättningar barn och ungdomar kan ha, till exempel på grund av funktionsnedsättningar. Det ska också tillgodose behoven hos barn och unga som tillhör nationella minoriteter eller som har annat modersmål än svenska.

¹ De nationella minoriteterna utgörs av judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.

Omvärldsfaktorer

Den strategiska inriktningen för folk- och skolbiblioteken i Lund har sin utgångspunkt i uppdraget enligt lagen (se ovan), men också i den allmänna ekonomiska, sociala och politiska utvecklingen i samhället. Följande omvärldsfaktorer bedöms vara särskilt viktiga för biblioteken att förhålla sig till:

- Den digitala utvecklingen med snabba förändringar inom medier och digital teknik, där digitala klyftor mellan användare och icke-användare leder till bristande jämlikhet avseende tillgänglighet till medier och kultur.
- Skillnader i vilken digital information människor tar del av. Så kallade filterbubblor uppstår när sökmotorer med hjälp av algoritmer automatiskt anpassar eller filtrerar innehåll utifrån användarens tidigare sökningar och aktiviteter på sociala medier. Det kan göra det lättare att bara interagera med personer som stärker den egna uppfattningen eller världsbilden, vilket bidrar till ökad kunskaps- och åsiktpolarisering.
- Ett ökat utbud av medier och upplevelser som innebär konkurrens om människors tid. Den traditionella läsningen minskar till förmån för nya vanor och beteenden som ofta präglas av en hög grad av deltagande. Fler och fler människor blir producenter av innehåll.
- Minskad tillgång till digitalt innehåll, så kallad digital inlåsnings, som en konsekvens av att bestämmelserna om till exempel upphovsrätt inte är anpassade efter den snabba digitala utvecklingen. Även marknadsmässiga faktorer kopplade till leverantörernas affärsmodeller bidrar till inlåsnings effekter.
- Ökande socioekonomiska skillnader i regionen. Skånes regionala utvecklingsstrategi *Det öppna Skåne 2030* (2014) pekar bland annat på utmaningar när det gäller skillnader i medellivslängd och hälsa kopplat till utbildningsnivå, sysselsättning, boendemiljö, kön, etnicitet, levnadsvillkor och levnadsvanor.

Ytterligare en omvärldsfaktor som har betydelse för folk- och skolbiblioteken är den nationella biblioteksstrategi som regeringen har gett Kungliga Biblioteket i uppdrag att ta fram. I regeringsuppdraget ingår att ta fram förslag på långsiktiga mål och strategier för att främja samverkan och kvalitetsutveckling i hela det allmänna biblioteksväsendet. Arbetet ska delredovisas hösten 2017 och vara färdigt våren 2019.

Närvärldsfaktorer

Det finns också lokala faktorer som påverkar folk- och skolbiblioteken i Lund:

- Den generellt höga utbildningsnivån hos lundaborna och den höga andelen aktiva biblioteksanvändare jämfört med andra kommuner.
- Utbildningsväsendet, med närheten till universitetet och det aktiva studentlivet som präglar staden. Många gymnasieelever som söker sig till Lunds gymnasieskolor från andra kommuner i Skåne.
- Den stora inpendlingen till kommunen i förhållande till dess storlek. Lunds folkmängd är 16 000 personer större under arbetstid än på kvällar och helger. Många av inpendlarna är biblioteksanvändare.
- Kommunens budget, som påverkas av att behovet av kommunala tjänster förväntas öka snabbare än skatteintäkterna under de kommande åren.

- Demografiska förändringar i form av ett ökat antal äldre kommuninvånare, fler elever i grundskolan och fler invånare som har annat modersmål än svenska.
- Lokala socioekonomiska skillnader som för bibliotekens del innebär användare med olika resurser och behov. Till exempel lever cirka fem procent av barnen i Lund i hushåll som någon gång under året mottagit ekonomiskt bistånd. Andelen barn i långvariga biståndshushåll är cirka två procent.
- De geografiska förutsättningarna i kommunen, med förhållandevis stora avstånd mellan tätorten Lund och de östra kommundelarna.

5. Strategisk inriktning

Inriktningsmål – vad vi ska sträva efter

En analys av nuläget inom folk- och skolbiblioteken har lett fram till tre inriktningsmål som biblioteken behöver sträva efter för att leva upp till sitt uppdrag samt för att möta omvärldens förväntningar och de allt snabbare förändringarna i samhället:

- **Tillgänglighet**
Bibliotekens verksamhet ska fungera och vara tillgänglig för alla. Tillgänglighet ska prägla lokalernas fysiska beskaffenhet, den digitala miljön, tillgången till information och personalens bemötande och förhållningssätt. Trösklarna ska vara låga, i såväl bokstavlig som bildlig mening. Närhet till biblioteksverksamhet är betydelsefullt för alla, inte minst för barn och unga.
- **Likvärdighet**
Biblioteken ska eftersträva en likvärdighet i utbudet av information, medier, service och mötesplatser. Oavsett bostadsort, bakgrund och förutsättningar ska användarna ha tillgång till folkbibliotek av hög kvalitet. Alla elever i den kommunala grund- och gymnasieskolan ska ha tillgång till bra skolbibliotek som bidrar till deras måluppfyllelse.
- **Delaktighet**
Biblioteksanvändarna ska ges möjlighet att medverka i och ha inflytande över verksamhetens utformning och innehåll. Bibliotekens arbete för att öka människors möjligheter att utvecklas när det gäller läsning, medie- och informationskunnighet (MIK) och andra grundläggande demokratiska värden bidrar till att ge alla invånare förutsättningar att ta aktiv del i samhället och påverka den egna situationen. Genom att möjliggöra dialog och eget skapande kan biblioteken ta tillvara på människors kunskap och engagemang och bedriva verksamhet som möter användarnas behov där den bäst behövs. Särskild vikt bör läggas vid att utveckla former för att öka delaktigheten hos grupper som av olika skäl inte har samma möjlighet som andra att ta aktiv del i samhällslivet.

Utvecklingsområden – vad vi ska satsa på

Bibliotekets tre arenor

Johanna Rivano Eckerdal (2014), universitetslektor och forskare i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet, har beskrivit bibliotek som ett görande, snarare än som en statisk verksamhet. Hon använder biblioteksverksamhet som ett verb istället för ett substantiv: att biblioteka. Det innebär att bilden av biblioteket som ett konstant tillstånd ersätts av förståelsen av bibliotek som ett ständigt görande, blivande. I Lund görs bibliotek på tre arenor – en fysisk, en rörlig och en digital – som kompletterar, förstärker och samspelar med varandra. Nedan beskrivs arenorna och de prioriteringar som krävs för att utveckla dem från och med 2018.

Det fysiska biblioteket

De fysiska samlingarna är en viktig del av folk- och skolbibliotekens verksamhet. Utbudet av medier måste vara rikt och varierat för att möta behov och önskemål hos befintliga och framtida användare. På senare år har de fysiska utlånen minskat i takt med att allt fler medier blir tillgängliga digitalt och människor får mer digitala vanor. Det innebär inte att det fysiska biblioteket har blivit mindre relevant – tvärtom har bibliotekets funktion som plats för möten, upplevelser och skapande blivit allt mer betydelsefull.

Biblioteket är en av få platser i samhället där människor med olika bakgrund och i olika åldrar kan mötas spontant, utan krav och utan kostnad. Det är en icke-kommersiell, neutral miljö som ger besökarna möjlighet till kunskap, upplevelser, skapande och delaktighet. Det fysiska biblioteket är centralt för uppdraget att främja kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning i det demokratiska samhället. Biblioteken ska därför fortsätta att utvecklas som en välkomnande, tillgänglig och attraktiv plats för alla.

Den fysiska bibliotekskartan i Lund har varit relativt oförändrad under lång tid, samtidigt som Lunds kommun, framför allt Lunds tätort, har vuxit och nya bostadsområden har tagit form. Under de närmaste åren kommer förändringar att ske i form av två nya folkbibliotek, ett i nordvästra Lund och ett på Brunnsög. Allt snabbare samhällsförändringar i kombination med människors förändrade krav och förväntningar aktualiserar frågor om var bibliotek ska finnas och hur de ska utformas. Biblioteksstrukturen behöver kontinuerligt omprövas och vid behov omskapas för att biblioteken ska kunna utföra sitt uppdrag. Utgångspunkten ska vara att biblioteken ska vara placerade så att de kan nås av så många som möjligt och på bästa sätt bidra till likvärdig tillgång till folkbibliotek i kommunen.

Gemensamma prioriteringar för folk- och skolbiblioteken

- Folk- och skolbiblioteken ska utvecklas som möjliggörare och arena för aktiviteter som främjar bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.
- Innehållet och miljön i det fysiska biblioteket ska vara utformat så att det är tillgängligt för alla. Extra fokus ska läggas på tillgänglighet för bibliotekslagens prioriterade grupper i dialog med målgrupperna. Hållbara sätt att tillgodose behovet av medier på lättläst svenska och på andra språk ska utvecklas.

- Bibliotekslokalerna ska göras mer flexibla för att kunna möta en större mångfald av aktiviteter och behov. Det kan handla om anpassning av befintliga lokaler eller om placering och utformning av nya lokaler.
- För att främja det livslånga lärandet ska biblioteken utgöra en stimulerande lärandemiljö, till exempel genom att erbjuda lugna studieplatser och kreativa mötesytor.
- Det fysiska biblioteket ska kontinuerligt utvecklas i samspel och dialog med användarna.

Prioriteringar för folkbiblioteken

- Den fysiska tillgängligheten på folkbiblioteken för personer med funktionsnedsättningar ska förbättras.
- Möjligheterna ska öka för alla – kommuninvånare, föreningar, kulturaktörer, studieförbund, studentlivet och andra aktörer – att själva fylla biblioteket med verksamhet.
- Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning.
- Andelen av dygnets timmar då folkbibliotekens lokaler är tillgängliga för användarna ska öka. Detta kan ske både genom en ökning av de bemannade öppettiderna och genom meröppet, som innebär att användarna får tillgång till bibliotekslokaler, medier, teknik och trådlösa nätverk under tider då biblioteken inte är bemannade.
- Folkbibliotekens lokalisering och öppettider ska regelbundet analyseras och omprövas för att på bästa sätt möta allmänhetens behov. Denna analys ska ske i samråd med stadsbyggnadskontoret.

Prioriteringar för skolbiblioteken

- Skolorna ska verka för mer tillgängliga och öppna skolbibliotek under hela skoldagen. Detta kan ske både genom en ökning av de bemannade öppettiderna och genom självutlåning.

Det rörliga biblioteket

Bibliotek ska finnas där människor är. Genom att bedriva verksamhet utanför de egna lokalerna kan folkbiblioteken nå nya målgrupper och verka för bildning, läsning och inspiration nära allmänheten. Exempel på detta är biblioteksbussen och de så kallade popup-biblioteken. Popup-bibliotek kan definieras som en verksamhet, utanför det fysiska biblioteket, som är tidsbegränsad, oväntad och situationsanpassad. En form av popup-bibliotek är folkbibliotekens lådcyklar, som kan lastas med böcker och portabla terminaler för utlån och utfärdande av lånekort.

Det rörliga biblioteket kan också innebära att agera i sammanhang och på arenor som tillhör andra verksamheter. Ett exempel på detta är förskolebiblioteken som drivs i samverkan mellan folkbibliotek och förskolor i Lund i syfte att ge barn i åldern ett till fem år tillgång till läsning och litteratur i deras närmiljö². Förskolebiblioteken ska också ge föräldrar kunskap om högläsningens betydelse för barns språkutveckling, skolprestationer och livsvillkor, och därmed motivera och öka antalet föräldrar som läser regelbundet för sina barn. Pedagogerna ska i sin tur inspireras till att arbeta med högläsning, boksamtal och medie- och informationskunnighet (MIK) i förskolan. Denna

² 2017 finns förskolebibliotek på 15 kommunala förskolor i Lund.

form av samverkan mellan folkbiblioteken och förskolor är en viktig kanal i arbetet med att ge alla barn likvärdiga möjligheter att ta del av folkbibliotekens utbud.

Rörlighet ska också prägla skolbibliotekariernas arbete. Skolbiblioteket ska inte främst ses som en samlingsplats för information och litteratur. Istället ska fokus ligga på skolbibliotekariens kompetenser: läsfrämjande samt medie- och informationskunnighet. Denna kompetens behövs på fler fysiska platser än inne på biblioteket. Skolbibliotekets verksamhet ska utgå från pedagogiken, vilket innebär att befinna sig med elever och lärare i den konkreta lärsituationen, oavsett om den sker i klassrummet eller någon annanstans.

Gemensamma prioriteringar för folk- och skolbiblioteken

- Förskolebiblioteksverksamheten ska utvecklas och utvidgas till att på sikt omfatta samtliga förskolor i Lund.
- De pedagogiska effekterna av förskolebiblioteken ska utvärderas med fokus på läsförmåga och läsförståelse.
- Extra fokus ska läggas på tillgänglighet för bibliotekslagens prioriterade grupper i dialog med målgrupperna. Hållbara sätt att tillgodose behovet av medier på lättläst svenska och på andra språk ska utvecklas.
- Det rörliga biblioteket ska kontinuerligt utvecklas i samspel och dialog med användarna.

Prioriteringar för folkbiblioteken

- Folkbiblioteken ska utveckla ett rörligt och utåtriktat arbetssätt för att nå fler människor och skapa mervärde för bibliotekets samtliga arenor.
- I det rörliga arbetet ska folkbiblioteken ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning.
- Biblioteksbusen ska fortsätta att utvecklas som en integrerad del av den rörliga verksamheten. I första hand ska biblioteksbusen användas för att nå barn och unga samt personer som tillhör prioriterade grupper.
- Folkbiblioteken ska ta fram en ny modell för hur det rörliga biblioteket kan användas för att nå personer med funktionsnedsättning som själva har svårt att ta sig till biblioteket. Servicen ska vara likvärdig oavsett var i kommunen användare bor.

Prioriteringar för skolbiblioteken

- Skolbibliotekariens roll som pedagogisk resurs i undervisningen, oavsett var den bedrivs, bör stärkas.

Det digitala biblioteket

Böcker och tryckta medier är fortfarande centrala i bibliotekens utbud. Men antalet boklån minskar, samtidigt som efterfrågan på digital service och webbaserade tjänster ökar. Enligt bibliotekslagen ska folkbiblioteken verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Dessutom anger lagen att folkbiblioteken ska verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Det innebär inte bara att tillhandahålla teknisk utrustning och tillgängliggöra digitalt innehåll, utan också att stödja och

handleda användarna i att sortera, tolka och kritiskt värdera digital information. Det är en del av bibliotekens demokratiuppdrag att arbeta med digital folkbildning och att minska digitala klyftor mellan användare och icke-användare.

Digitala system och tjänster ska vara en integrerad del av verksamheten. Utgångspunkten när nya tjänster tas fram ska vara att det kan finnas digitala verktyg som kan förenkla, förbättra och berika innehållet och göra det mer tillgängligt. Genom utveckling av digitala tjänster kan biblioteken frigöra tid både hos användarna och hos bibliotekens medarbetare. Samtidigt behöver de kontinuerligt uppdateras och vidareutvecklas, vilket kräver kompetens, resurser och flexibilitet i organisationen.

För många, inte minst barn och unga, är digitala verktyg och kanaler en helt naturlig del av vardagslivet. Detta ställer krav på folk- och skolbiblioteken när det gäller personalens kompetens och förhållningssätt. Inom skolbiblioteken är det särskilt viktigt att fokus ligger på det pedagogiska arbetet och hur digital teknik kan stödja och utveckla det. Skolbiblioteken ska också verka kompensatoriskt för de barn och unga som inte har tillgång till digitala verktyg hemma eller möjlighet att lära sig i sin hemmiljö.

Gemensamma prioriteringar för folk- och skolbiblioteken

- Folk- och skolbiblioteken ska ta tillvara den digitala teknikens möjligheter för att nå fler, stärka delaktigheten och höja tillgängligheten.
- Folk- och skolbiblioteken ska erbjuda aktiviteter som syftar till digital inkludering och ökad kunskap om källkritik.
- Innehållet och miljön i det digitala biblioteket ska vara utformat så att det är tillgängligt för alla. Extra fokus ska läggas på tillgänglighet för bibliotekslagens prioriterade grupper i dialog med målgrupperna. Hållbara sätt att tillgodose behovet av digitala medier på lättläst svenska och på andra språk ska utvecklas.
- Folk- och skolbiblioteken ska tillhandahålla särskild programvara och anpassade datorer för personer med synskada eller andra läshinder. Det ska finnas tillgång till och kunskap om informationsteknik och andra medier anpassade efter användarnas behov.
- Det digitala biblioteket ska kontinuerligt utvecklas i samspel och dialog med användarna.

Prioriteringar för folkbiblioteken

- För att stärka den digitala delaktigheten samt för att stimulera till eget skapande och kunskapsdelning ska ett digitalt lärcentrum skapas på stadsbiblioteket.
- I det digitala arbetet ska folkbiblioteken ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga.

Prioriteringar för skolbiblioteken

- Skolbiblioteken och dess personal ska utgöra en självklar resurs i frågor kring digitalisering i skolan. Skolorna bör särskilt ta tillvara skolbibliotekariens kompetens när det gäller att bidra till lärarnas kompetensutveckling inom medie- och informationskunnighet (MIK).

Övriga utvecklingsområden

Vissa utvecklingsområden kan betraktas som övergripande, genom att de ska gälla för all biblioteksverksamhet, oavsett om den bedrivs fysiskt, rörligt eller digitalt. Dessa områden och tillhörande prioriteringar beskrivs i följande stycke.

Skolbibliotek i världsklass

Lund har och ska ha en hög ambitionsnivå när det gäller skolbiblioteksverksamheten. Flera av de kommunala skolbiblioteken har fått utmärkelsen "Ett skolbibliotek i världsklass"³. Dock visar en nulägesanalys att det, trots den höga ambitionsnivån, finns stora skillnader mellan grundskolornas skolbibliotek, framför allt när det gäller bemanning och medieanslag. Elever i låg- och mellanstadiet har generellt mindre tillgång till fackutbildade skolbibliotekarier än elever i högstadiet. Elever på kommunens tre resursskolor (skolor för elever i stort behov av särskilt stöd) har formell tillgång till skolbibliotek genom sin hemskola, men i praktiken kan vistelsen på resursskolan innebära att det fysiska avståndet till skolbiblioteket blir långt.

Även själva innehållet i skolbiblioteksverksamheten varierar mellan skolorna, från att biblioteken består av sporadisk in- och utlåning av böcker till att de utgör en genomtänkt pedagogisk verksamhet med fokus på läsfrämjande och MIK. Skolbiblioteken har, med några undantag, talbokstillstånd men kunskapen om hur arbetet med talböcker kan och bör bedrivas skiftar. Inom gymnasieskolans skolbibliotek råder en större likvärdighet, med fackutbildade skolbibliotekarier på varje gymnasieskola.

Utmaningen framåt är att åstadkomma likvärdig skolbiblioteksverksamhet och fortsatt utveckling av redan bra skolbibliotek. Det innebär att upprätthålla, och i vissa fall stärka, skolbibliotekens roll för att säkerställa att alla elever har likvärdig tillgång till litteratur, media och information. Skolbibliotekarierna har en nyckelroll och behöver ges goda förutsättningar att planera undervisningen och annat pedagogiskt arbete tillsammans med pedagogerna.

Varje rektor ansvarar för skolbibliotekets kvalitet och innehåll, samt för att den pedagogiska personalen använder skolbiblioteket i undervisningen. Skolbibliotekscentralen (SBC) har en viktig funktion i förhållande till grundskolan när det gäller likvärdighet och tillgången till skolbibliotek. Genom samordning och utveckling av skolbiblioteken kan SBC bidra till en ökad generell kvalitet inom verksamheten. En väl fungerande samverkan med skolan är avgörande för att SBC ska lyckas med sitt uppdrag.

Gemensamma prioriteringar för folk- och skolbiblioteken

- Förutsättningarna för att göra SBC:s verksamhet mer integrerad i skolans organisation, till exempel genom deltagande i skolans kompetensutvecklingsinsatser, ska undersökas.

Prioriteringar för skolbiblioteken

³ Utmärkelsen delas ut av DIK, akademikerfackförbundet för kultur och kommunikation.

- Gemensamma kvalitetskriterier ska gälla för skolbiblioteksverksamheten i Lund, se bilaga 2.
- Skolbibliotekariens samarbete med annan pedagogisk personal såsom lärare, IKT-pedagoger och specialpedagoger bör stärkas för att skolbibliotekets funktion som pedagogisk resurs ska kunna fungera fullt ut.
- Tillgången till skolbibliotek i praktiken för elever på resursskolor behöver säkerställas.

Vässad kompetens

För att de prioriteringar som beskrivs i biblioteksplanen ska kunna bidra till ökad likvärdighet, tillgänglighet och delaktighet krävs att folk- och skolbiblioteken själva fungerar som lärande organisationer. Den snabba förändringstakten och den ökande komplexiteten i samhället ställer nya kompetenskrav som inte alltid går att förutse. Därför behöver arbetet med kompetensutveckling präglas av flexibilitet och öppenhet för förändringar. Strukturer för att dela kompetens inom och mellan biblioteken i kommunen behöver utvecklas och underhållas, liksom nätverk för informations- och erfarenhetsutbyte.

De framtida kompetensbehoven inkluderar behov av kunskap om förändrings- och utvecklingsarbete, kommunikation och omvärldsbevakning. För att öka användarnas delaktighet behöver folkbiblioteken också stärka kompetensen inom olika dialogformer. Detta gäller inte minst i förhållande till barn och unga, där perspektivet behöver flyttas från att biblioteken erbjuder verksamhet *för* barn och unga till att innehållet skapas *av* och *med* dem. Kunskapen om bibliotekens användare och icke-användare behöver ständigt uppdateras för att kunna omsättas i verksamhet som på bästa sätt möter allmänhetens skiftande behov. Särskilt viktigt är detta i förhållande till bibliotekslagens prioriterade grupper. Här krävs till exempel interkulturell kompetens, språkkunskaper och kunskap om olika funktionsnedsättningar. Det behöver också finnas kunskap om barns och ungas förändrade vanor och intressen.

När det gäller digitala tjänster och verktyg behöver kännedomen om innehållet och vilken funktion de kan fylla öka i takt med utvecklingen. Mer digitalt krävande besökare förutsätter att folk- och skolbiblioteken förstår deras utgångspunkt och behov samt att det finns personal som har kompetens att arbeta med digitala frågor.

Gemensamma prioriteringar för folk- och skolbiblioteken

- Kunskapen och kompetensen hos folk- och skolbibliotekspersonal ska kontinuerligt analyseras och utvecklas i takt med behoven.
- Dialog och samverkan med högskolor och universitet bör ske för att säkerställa att kompetensen hos nyutexaminerade bibliotekarier möter verksamheternas behov.
- Målgruppsundersökningar ska genomföras för att öka kunskapen om behov och önskemål hos användare och icke-användare.
- Kanaler och strukturer för att dela kunskap och kompetens mellan olika bibliotekstyper i kommunen ska utvecklas.

Smartare samverkan

Folkbiblioteken ska kontinuerligt utveckla sitt utbud av kulturella upplevelser och möjligheter för människor, inte minst barn och unga, till eget skapande, bildning och kulturaktiviteter. Det betyder inte att folkbiblioteken ska göra allt själva. För att uppnå kvalitet och synergieffekter kan planering och utveckling av aktiviteter med fördel genomföras av andra, både inom och utanför den kommunala organisationen. Hit hör till exempel föreningar, ideella organisationer, studieförbund, studentlivet, näringslivet och statliga myndigheter. Samverkan är också central för att nå bibliotekslagens prioriterade grupper. Det kan till exempel handla om gemensamma satsningar med vård- och omsorgsförvaltningen för att nå personer med funktionsnedsättningar eller med socialförvaltningen för att nå ensamkommande flyktingbarn. Detta kräver att biblioteken aktivt öppnar upp och bjuder in. Arbetet bör ske i nära dialog med berörda målgrupper samt med myndigheter och aktörer inom relevanta områden, såsom Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) och Komvux/SFI.

I bibliotekslagen betonas att bibliotek och bibliotekshuvudmän ska samverka med varandra, med det övergripande syftet att ge användare tillgång till landets samlade biblioteksresurser. I Lund samverkar de kommunala biblioteken för barns och ungas utveckling och lärande på flera sätt. Skolbibliotekscentralen (SBC), med sitt uppdrag att stödja och stärka skolbiblioteken, har en nyckelroll i denna samverkan. De integrerade folk- och skolbiblioteken delar lokaler, personal, medier och databaser. Samverkan kring personal sker vid vissa skolbibliotek genom att bibliotekarierna är anställda av folkbiblioteken. Detta är ett sätt att kunna erbjuda heltidstjänster och ett kollegialt sammanhang som kan bidra till att utveckla bibliotekarieprofessionen och utbytet av kompetens mellan folk- och skolbibliotek.

Dialogen mellan offentliga bibliotek behöver också inkludera bibliotek utanför den kommunala organisationen. Till exempel är studenter vid universitetet en målgrupp som är gemensam för folkbiblioteken och biblioteken inom universitetet (LUB). Samverkan med LUB behöver även inkludera skolbiblioteken i grund- och gymnasieskolan för att skapa en helhet och en röd tråd genom skol- och utbildningssystemet. Samverkan med bibliotek i andra kommuner, till exempel i Skåne sydväst, kring bland annat kompetensfrågor kan också vara ett sätt att utveckla verksamheten.

Den stora mängden befintliga och potentiella samverkansparter kräver att prioriteringar görs, både för att hushålla med resurser och för att på bästa sätt möta olika målgruppers behov. Även om mer kortvariga samarbeten kan förekomma ska samverkan i allmänhet bygga på långsiktighet och på tydliga överenskommelser som beskriver syftet med samverkan, roller och ansvarsfördelning.

Gemensamma prioriteringar för folk- och skolbiblioteken

- Samverkan med aktörer inom och utanför kommunen ska bidra till folk- och skolbibliotekens funktion som möjliggörare och arena för aktiviteter som främjar bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.
- Samverkan mellan skol- och folkbibliotek kring till exempel personal, kompetens och digitala medier och tjänster ska utvecklas och stärkas, i syfte att ge barn och unga tillgång till god biblioteksverksamhet.
- Former för kompetens- och erfarenhetsutbyte mellan offentliga bibliotek i Lund ska utvecklas. Detta kan till exempel ske genom anordnande av regelbundet återkommande

”lokala biblioteks dagar”, det vill säga nätverksträffar för bibliotekspersonal verksamma i Lund.

- Folk- och skolbiblioteken ska vidareutveckla samverkan både med varandra och med andra nyckelaktörer, till exempel Lunds universitet, i syfte att främja det livslånga lärandet. Den ”röda tråden”, det vill säga barnets/elevens kontakt med biblioteksverksamheten genom förskole-, skol- och utbildningssystemet, ska stärkas i samverkan mellan folkbiblioteken, förskola, grundskola, gymnasieskola och biblioteken inom universitetet (LUB).

Prioriteringar för folkbiblioteken

- Möjligheterna för alla – kommuninvånare, föreningar, kulturaktörer, studieförbund, studentlivet och andra aktörer – att själva fylla folkbiblioteken med verksamhet, ska öka.
- Folkbiblioteken ska aktivt samverka med andra för att nå bibliotekslagens prioriterade grupper.
- Tydliga strukturer för samverkan ska etableras där syftet med samverkan, roller och ansvarsfördelning är tydliga för samtliga inblandade parter. Resultaten av samverkan ska kontinuerligt följas upp.

6. Genomförande

Handlingsplaner

Centralt för genomförandet av biblioteksplanen är fortsatt dialog mellan kultur- och fritidsförvaltningen, den nya barn- och skolförvaltningen och utbildningsförvaltningen. I det praktiska arbetet ansvarar varje förvaltning för genomförande och uppföljning inom sina verksamheter. Handlingsplaner eller motsvarande ska tas fram i enlighet med den struktur för styrdokument som gäller inom respektive förvaltning. Dessa ska innehålla beskrivningar av de åtgärder som tillsammans förutses leda till att biblioteksplanens intentioner uppnås och ska som minst svara på

- vad som ska göras
- vem som ansvarar för genomförandet
- vilka resurser som krävs
- hur det bidrar till att uppfylla biblioteksplanens intentioner
- när det ska vara gjort
- hur länge planen gäller
- vem som ansvarar för uppföljning och revidering.

Beslut om handlingsplaner fattas av ansvarig verksamhetschef.

För prioriteringar som är gemensamma för folk- och skolbiblioteken ska genomförandet ske i samverkan mellan förvaltningarna.

Uppföljning

Att arbetet som sker följer biblioteksplanens intentioner säkerställs genom uppföljning av de handlingsplaner som tas fram av respektive ansvarig förvaltning. Uppföljningen görs av respektive

förvaltning efter varje handlingsplaneperiod. Årlig uppföljning av verksamheten sker inom ramen för förvaltningarnas ordinarie planerings- och uppföljningsarbete.

Aktualitetsprövning och revidering

Biblioteksplanen beskriver den strategiska inriktningen för folk- och skolbiblioteken från och med 2018. Samhällsutvecklingen, såsom förändringar i kommunens befolkningssammansättning och den tekniska utvecklingen, går snabbt. Förutsättningarna för skol- och folkbibliotek kan särskilt komma att förändras genom den nationella biblioteksstrategi som ska presenteras 2019.

Dessa omständigheter gör att en aktualitetsprövning av biblioteksplanen behöver göras vid behov, dock senast 2020. En aktualitetsprövning betyder inte att dokumentet per automatik måste göras om; om biblioteksplanens intentioner fortfarande bedöms vara relevanta och planen uppfyller sitt syfte som strategiskt styrdokument kan det fortsätta att gälla men har ändå varit föremål för en översyn. Kultur- och fritidsdirektören ansvarar för aktualitetsprövning och revidering av biblioteksplanen i samverkan med berörda förvaltningar.

Referenser

Lunds kommun (2012). *Barnets bästa – en strategi för att stärka barnets rättigheter*. Antagen av kommunfullmäktige 2012-12-20.

Lunds kommun (2009). *Vision 2025*. Antagen av kommunstyrelsen 2009-01-15.

Regeringskansliet (2011). *FN:s konventioner om mänskliga rättigheter*. Stockholm: Elanders.

Region Skåne (2014). *Regional utvecklingsstrategi – Det öppna Skåne 2030*. Malmö: Region Skåne.

Region Skåne (2015). *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019*. Malmö: Region Skåne.

Rivano Eckerdal, Johanna (2016). *Glädjen i att tvingas tänka nytt. En studie av verksamhetsutveckling vid två folkbibliotek i Skåne*. Lund: Institutionen för Kulturvetenskaper, Lunds Universitet.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket.

SFS 1998:204. Personuppgiftslag.

SFS 2005:359. Upphovsrättslag.

SFS 2008:567. Diskrimineringslag.

SFS 2009:400. Offentlighets- och sekretesslag.

SFS 2009:724. Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

SFS 2010:800. Skollag.

SFS 2013:801. Bibliotekslag.

Svenska Uneskorådet (2014). *Bibliotekens internationella manifest*. Stockholm: Svenska Uneskorådet & Svensk biblioteksörening.

UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

Bilaga 1. Översikt över kommunala skolbibliotek i Lunds kommun

Kommunala grundskolor	Årskurser	Kommunala gymnasieskolor	Årskurser
Backaskolan	F-3	Katedralskolan	1-3
Byskolan	F-6	Polhemskolan	1-3, 1-4
Delfinskolan	F-3	Spyken	1-3
Flygelskolan	F-5	Vipan	1-3
Fågelskolan	F-9		
Fäladsgården*	6-9		
Fäladsskolan	4-5		
Genarps skola/Häckebergaskolan	F-9		
Gunnesboskolan	F-9		
Hagalundskolan	F-6		
Hubertusgården	F-6		
Håstad	F-3		
Idalaskolan	F-3		
Int. School of Lund Katedralskolan (ISLK)	F-9		
Järnåkraskolan	4-9		
Killebäckskolan	4-6		
Klostergårdsskolan*	F-6		
Kulparkskolan	F-3		
Ladugårdsmarken	F-3		
Lerbäckskolan/Oskarskolan**	F-9		
Munspelets skola	F-3		
Mårtensskolan	F-5		
Nyvångskolan	F-9		
Palettskolan	F-6		
Prästängskolan	4-6		
Revingeskolan	F-3		
Skrylleängskolan	F-6		
Svaleboskolan*	F-9		
Svaneskolan	7-9		
Torna Hällestad skola	F-3		
Tunaskolan	F-9		
Ugglekolan	F-6		
Vallkärra	F-6		
Vegalyckan	F-3		
Vikingaskolan	F-9		
Vårfruskolan/Apelskolan **	F-6		
Österskolan	F-3		
Östratornskolan	4-9		

*Integrerat folk- och skolbibliotek ** Delar skolbibliotek

Bilaga 2. Gemensamma kriterier för skolbibliotek i Lunds kommun

Det främsta syftet med skolbiblioteksverksamheten inom grund- och gymnasieskolan i Lund är att vara en pedagogisk resurs för eleverna i deras lärandeprocess. För att uppnå detta ska varje skolbibliotek

- vara en tydlig del av skolans pedagogiska vision
- samverka med skolläring och övrig pedagogisk personal kring elevernas lärande
- stärka elevernas läs- och kommunikationsförmåga i en vidgad textvärld
- stärka elevernas digitala kompetens med fokus på informationsfärdigheter och förståelse för informationssökningsprocesser och sociala medier
- erbjuda stöd till enskilda och grupper i deras läroprocesser
- ha överblick över lärresurser och ge stöd till lärare och elever i deras litteratur- och medieanvändning
- vara bemannat av fackutbildad bibliotekarie i en omfattning som gör det möjligt för skolbibliotekspersonalen att aktivt och kontinuerligt bidra till att ovanstående kriterier uppfylls
- ha ett grundbestånd omfattande böcker, facklitteratur, skönlitteratur, informationsteknik och andra medier anpassade efter skolans årskurser
- ha ett medieanslag som är tillräckligt för att skolbiblioteket kontinuerligt ska kunna underhålla och uppdatera utbudet av medier
- vara tillgängligt hela skoldagen genom självutlåning samt under skolbibliotekariens bemanningstid
- ha talbokstillstånd (Legimus)